

СТАНИСЛАВ ЛЕМ

ПРИКАЗКА ЗА

ИЗЧИСЛИТЕЛНАТА

МАШИНА, КОЯТО СЕ БИЛА

СЪС ЗМЕЯ

Част 8 от „Приказки на роботите“

Превод от полски: Павел Николов, —

chitanka.info

Крал Полеандър Партобон, владетел на Кибера, бил велик войн и понеже уважавал методите на съвременната стратегия, ценял най-много кибернетиката като военно изкуство. Кралството му гъмжало от мислещи машини, защото Полеандър ги слагал навсякъде, където можел, не само в астрономическите обсерватории или в училищата, но и в камъните по пътищата наредил да се монтират малки електронни мозъци, които предупреждавали със силен глас минувача, за да не се препъне. Същото било със стълбовете, стените и дърветата, за да може навсякъде да се попита за пътя. Хубав бил животът на планетата, защото кралят не само заповядвал с декрети да се усъвършенства кибернетично това, което го имало по-рано, но и установявал съвсем нов ред със своите укази. Така например в кралството му се произвеждали кибераци и бръмчащи кибероси, че дори и кибермухи, а тях, ако станели много, ги ловели механични паяци. Шумели на планетата кибергъсти кибергори, свирели киберлатерни и кибергусли, а освен тези цивилни устройства два пъти повече били военният, защото кралят бил безкрайно храбър предводител. В подземията на двореца си той имал една стратегическа изчислителна машина с просто необичайна борбеност, Имел и по-малки, а освен тях една дивизия киберкартечници, огромни кибермати и всякакво друго оръжие плюс пълни погреби с барут. Едно само било неговото нещастие, от което много се измъчвал, защото изобщо нямал никакви противници или врагове и никой по никакъв начин не искал да нападне неговата държава, при което незабавно щели да се проявят страховитата храброст на краля, неговата стратегическа мисъл и направо необикновената ефективност на кибероръжието. Поради липсата на истински врагове и агресори кралят заповяддал на инженерите си да конструират изкуствени и водел битки с тях, излизайки винаги победител. И тъй като ставало въпрос за наистина страшни походи и сражения, хората търпели не малко щети от тях. Поданиците роптаели, когато прекалено многото киберврагове унищожавали техните селища и градове, когато синтетичният неприятел ги поливал с течен огън, а дори се осмелявали да изразяват своето недоволство и когато самият крал, настъпвайки като тих спасител и унищожавайки изкуствения неприятел, превръщал по време на щурмовете в пепел всичко, което му се изпречвало на пътя.

Оплаквали се и в такива случаи, неблагодарниците, макар че това се правело за тяхното избавление.

Но омръзнали на краля военните игри на планетата и той решил да отиде по-нататък. Вече му се привиждали космически войни и походи. Планетата му имала голяма луна, цялата пустинна и дива. Кралят обложил поданиците си с високи данъци, за да натрупа средства, с които възнамерявал да създаде на луната цели войски и да има нов театър на военните действия. Поданиците му плащали данъците дори с удоволствие, разчитайки на това, че крал Паргобон повече няма да ги освобождава с киберматите и няма да изпробва върху техните домове и глави оръжието си. И ето че кралските инженери създали на луната превъзходна изчислителна машина, която трябвало на свои ред да сътвори всякаакви войски и самострелно оръжие. Кралят веднага изprobвал и така и иначе изправността на машината, а един път й наредил по телеграфа да направи електрически скок, защото бил любопитен дали е вярно, че може всичко, както му казват инженерите. Ако може всичко, помислил си той, нека да скача. Но съдържанието на телеграмата се получило с малка грешка и машината прочела заповед да направи не електрически скок, а електрически змей^[1]. И изпълнила заповедта колкото се може по-добре.

По това време кралят водел още една кампания, защото освобождавал провинциите на кралството, завзети от киберпехотинци. Затова изобщо забравил за заповедта, дадена на лунната машина, докато от луната към планетата не започнали да летят огромни скали. Изумил се кралят, защото една скала паднала и върху крилото на двореца, като му унищожила колекцията от кибернали, джуджета-роботи с обратна връзка. Силно разгневен той телеграфирал веднага на лунната машина: как смее да прави така. Но тя не отговорила, защото изобщо не съществувала: змеят я погълнал и я превърнал на своя опашка.

Кралят изпратил веднага на луната цяла въоръжена експедиция, начело на която поставил друга изчислителна машина, също много мъжествена, за да унищожи змея, но само се видял блясък, чул се гръм и от машината и експедицията не останало нищо. Защото електрозмеят не воювал на ужким, а съвсем наистина, и имал най-лоши намерения към кралството и краля. Изпращал кралят на луната генерали-

кибернали, полковници-кибировници, накрая изпратил дори и един кибериалисимус, но и той не свършил нищо. Само малко по-дълго продължил сблъсъкът, който кралят наблюдавал през телескоп, поставен на дворцовата тераса.

Змеят нараствал, а луната ставала все по-малка, защото чудовището я ядяло на парчета и я превръщало в собствено тяло. Виждал кралят, а с него и поданиците му, че нещата отиват на зле, защото не остане ли почва под нозете на електрозмея, несъмнено ще се нахвърли върху планетата и върху тях. Тревожел се много кралят, но не виждал изход и не знаел какво да прави. Да изпраща машини, не върви, защото ще ги изгуби, а сам да тръгне, също не става, защото е страшно. Изведнъж той чул, а била дълбока нощ, как телеграфният апарат в дворцовата спалня почуква. Апаратът бил кралски, целият златен, с брилянтов писец и свързан с луната. Скочил кралят и бегом при него. А апаратът, чук-пук след чук-пук, предал следната телеграма: „Електrozмеят съобщава, че Полеандър Паргобон трябва да си обира крушите, защото той, змеят, възнамерява да седне на трона му!“

Изплашил се кралят, затреперил целият и както бил в нощните се хермелинови одежди и по пантофи, изтичал до подземието на двореца, където се намирала стратегическата машина, стара и много мъдра. До този момент не ѝ бил искал съвет, защото още преди появата на електrozмея се скарал с нея за някаква военна операция. Сега обаче не му било до разправии, защото искал да спаси трона и живота си!

Включил я и едва се загряла, започнал да вика:

— Моя изчислителна машино! Миличка моя! Така и така стана, електrozмеят иска да ме лиши от трона, да ме изхвърли от кралството, спасявай ме и кажи какво да направя, за да го победя?!

— А, не — отвърнала изчислителната машина, — първо трябва да признаеш, че бях права за онай работа, а след това искам да ме наричаш само Велик изчислителен хетман, като може да ми казваш и Ваша феромагнетичност!

— Добре, добре, провъзгласявам те за Велик хетман и съм съгласен на всичко, което поискаш, само ме спаси!

Забръмчала машината, зашумяла, изкашляла се и казала:

— Проста работа. Трябва да се направи електrozмей, по-силен от този, който се намира на луната. Той ще победи лунния, ще му

натроши всичките електрически кокали и така ще постигне целта си!

— О, прекрасно! — отвърнал кралят. — А можеш ли да ми начертаеш план за такъв змей?

— Това ще бъде свръхзмей — казала машината. — Не само мога да начертая план, но и самия змей мога да направя, с което ще се заема веднага, само имай малко търпение, кралю!

И наистина веднага зашумяла, забучала, заблестяла, сглобявайки нещо вътре в себе си и вече някакво подобие на огромен нокът, електрическо и пламтящо, се показало от единния ѝ хълбок, когато кралят извикал:

— Стара изчислителна машино, почакай!

— Как се обръщаш към мене? Аз съм Велик изчислителен хетман!

— А, наистина — казал кралят. — Ваша феромагнетичност, нали електрозмеят, който ще направиш, ще победи другия змей, но сигурно самият той ще заеме неговото място, затова как ще можем да го премахнем на свой ред?!

— Като направим друг, следващ, още по-силен — обяснила машината.

— О, не! Не прави нищо такова, моля те, каква ми е ползата, че на луната ще има все по-страшни змейове, след като искам там да няма нито един!

— Това е друго нещо — отвърнала машината, — защо не ми го каза веднага? Виждаш ли колко нелогично се изразяваш? Момент само... трябва да помисля.

И бучала, бръмчала, шумяла, а накрая се изкашляла и казала:

— Трябва да направим антилуна с антизмей, да я изведем на орбита, съвпадаща с орбитата на нашата луна (тук нещо в нея изпукало), да клекнем и да запеем: „Аз робот съм млад, безстрашен, от водата се не плаша, над водата скачам — ето, и не трепва ми сърцето, все такъв ще съм до гроб, хайде хопа, хопа-хоп!!“

— Странни неща приказваш — казал кралят, — какво общо има антилууната с песента за младия робот?

— Какъв робот — попитала машината. — А, не, не, обърках се, имам чувството, че нещо отвътре не ми е наред, трябва някъде да съм се повредила.

Калят започнал да търси повредата, накрая намерил една изгоряла лампа, поставил нова и попитал машината какво да прави с антилуната.

— С каква антилуна? — попитала машината, която веднага забравила какво е говорила преди. — Не зная нищо за никаква антилуна... чакай, трябва да помисля малко.

Зашумяла, побръмчала и казала:

— Трябва да се създаде обща теория за побеждаване на антизмейове, спрямо която лунният змей ще бъде частен случай, много лесен за разрешаване.

— Създай тогава такава теория! — казал кралят.

— За тази цел ще трябва най-напред да направя различни пробни електрозмейове.

— А, не! Хиляди благодарности! — извикал кралят. — Един змей иска да ме лиши от трона, а какво ли ще стане, когато направиш много змейове.

— Така ли? Ами тогава ще трябва да потърсим друг начин. Ще използваме метода на последователните приближения в стратегическия му вариант. Иди и телеграфирай на змея да изпълни три математически действия, съвсем прости...

Калят отишъл, телеграфирал, а змеят се съгласил. Кралят се върнал при машината.

— Сега — рекла тя — му кажи кое е първото действие, което трябва да извърши: нека се раздели на себе си!

Кралят направил това. Електрозмеят се разделил на себе си, но в един електrozмей се съдържа сам един електrozмей, така че той продължил да си стои на луната и нищо не се променило.

— И какво направи сега — извикал кралят, като изтичал в подземието толкова бързо, че му се изули пантофите, — змеят се раздели на себе си, но тъй като в един змей има един змей, нищо не се промени!

— Не се кахъри, направих това умишлено, тази операция беше за отвлечане на вниманието — казала машината. — Сега му кажи да извлече от себе си корен^[2]!

Кралят телеграфирал до луната, а змеят започнал да тегли, теглил, теглил, накрая целият затрещял, запъхтял се, затреперил, но внезапно коренът се освободил и той го издърпал от себе си!

Кралят се върнал при машината.

— Змеят трещя, трепери, скърцаше дори, но извлече от себе си корен и продължава да ме заплашва! — извикал той от прага. — Какво да правя сега, стара изчи... искам да кажа Ваша феромагнетичност?!

— Не се кахъри — казала тя, — а му кажи сега да се извади от себе си!

Понесъл се кралят към спалнята, телеграфирал, а змеят започнал да се изважда от себе си, най-напред извадил опашката си, след това краката си, после тялото си, а накрая, когато видял, че нещо не е наред, се поколебал, но от инерцията изваждането продължило, та извадил и главата си и останала една нула, или нищо: нямало го вече електрозмей!

— Няма го вече електрозмей! — извикал радостно кралят, като изтичал в подземието, — благодаря ти, стара изчислителна машино... благодаря ти... много работа свърши... заслужи си почивката, така че сега ще те изключая.

— О, не, скъпи мой — отвърнала машината. — Свърших си работата и ти искаш да ме изключиш, и не ме наричаш вече Ваша феромагнетичност?! Много лошо! Сега аз ще се превърна на змей, мили мой, и ще те прогоня от кралството, и вероятно ще управлявам по-добре от тебе, защото така и така се съветваше с мене по всички най-важни въпроси, та всъщност съм управлявала аз, а не ти...

И подрънквайки, бучейки, машината започнала да се превръща на електрозмей. Огнените ѝ електронокти вече се показвали отстрани, когато кралят, останал без дъх от ужас, си събул пантопфите, изтичал до нея и започнал да троши с тях лампите ѝ, която му попаднела! Задрънчала, закашляла се машината, програмата ѝ се объркала, думата „електрозмей“ станала „електросмола“^[3] и пред очите на краля, хъркайки все по-тихо и по-тихо, машината се превърнала в огромна лъскава буза черна като въглен електросмола, която още попуквала, докато от нея не изтекло във вид на небесносини искри цялото електричество и пред стъписания Полеандър не останала да дими само една голяма смолиста локва...

Отдъхнал си кралят, обул си пантопфите и се върнал кралската спалня. Оттогава обаче се променил много: приключенията, които преживял, направили характера му по-малко войнствен и до края на

дните си той се занимавал само с цивилна кибернетика, а до военната така и не се докоснал.

[1] На полски — „смок“. — Бел.пр. ↑

[2] На полски думата perwiastek означава корен и химически елемент. — Бел.пр. ↑

[3] На полски: elektrosmoka „електрозмей“ (падежна форма) и elektrosmoła „електросмола“ — Бел.пр. ↑

Този превод не е публикуван на хартия.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.